

Ruimte voor de leraar:

noodzaak bij vernieuwing!

Leraar zijn is een veeleisend en dynamisch beroep. Elke dag zijn leraren bezig om, voor leerlingen met uiteenlopende achtergronden, talenten en leerbehoeften, aantrekkelijk, uitdagend en betekenisvol onderwijs te verzorgen. Dit vereist de juiste (persoonlijke) benadering, variatie in didactiek en het verwezenlijken van het juiste pedagogische klimaat. Het betekent ook uitdaging bieden aan excellente leerlingen en studenten en het niveau van zwakkere leerlingen en studenten ophogen. Een leraar is dus elke dag bezig met onderwijs passend maken. Dit artikel gaat over de voorwaarden om dit te kunnen realiseren.

TEKST MR. SANDRA ROELOFSEN

Je dient vooraf te plannen, achteraf te evalueren en elke dag en elk uur afwegingen te maken over de verdeling van aandacht, belangstelling, affectie en waardering. Daarmee is de leraar een echte professional die de hele dag door 'eigen wijze' keuzes maakt. Om dit goed te kunnen doen is het belangrijk dat de leraar een centrale plek inneemt in de school en mede betrokken wordt bij belangrijke onderwijskundige beslissingen en vernieuwingen en voldoende professionele ruimte heeft om zijn werk goed te kunnen uitvoeren.

Dat is ook de basis om vernieuwingen in het onderwijs vorm te kunnen geven. De leraar is immers de belangrijkste actor als het gaat om beïnvloeding van leerlingen en de kwaliteit van onderwijs.

Met de komst van de Wet Beroep Leraar is er de mogelijkheid voor leraren om in scholen goede afspraken te maken over het borgen van de professionele ruimte van leraren en hun betrokkenheid bij belangrijke onderwijskundige beslissingen. Deze afspraken worden vastgelegd in een *professioneel statuut*.

Achtergrond en doel van het professioneel statuut

Met de Wet op het lerarenregister en registervoortaal wordt ingezet op versterking van de positie van de leraar. Daarom wordt deze wet ook vaak de Wet Beroep Leraar (WBL) genoemd. De wet versterkt de positie van de leraar via wettelijke erkenning en verankering van zijn professionele ruimte in en rond de school. Een leraar heeft immers voldoende

professionele ruimte nodig om zijn werk goed te kunnen uitvoeren.

In de wet wordt bepaald dat de leraar voldoende professionele ruimte moet hebben m.b.t. het vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch proces in de klas en de school. Een leraar heeft immers voldoende professionele ruimte nodig om zijn werk goed te kunnen uitvoeren.

Om te zorgen dat een leraar ook daadwerkelijk voldoende professionele ruimte heeft om zijn beroep zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren, is elke school in het PO, VO, SO en MBO vanaf 1 augustus 2018 verplicht om een professioneel statuut te hebben. De komende periode zal dus op veel scholen een statuut worden opgesteld. Het is belangrijk dat leraren de kans grijpen om een statuut op te stellen waarmee zij meer invloed krijgen op het onderwijskundige reilen en zeilen binnen de school.

Wat heb je als leraar aan een statuut?

Leraren lopen er wel eens tegen aan dat ze hun onderwijs niet altijd kunnen geven zoals ze dat zelf graag zouden willen. Ook hebben leraren soms het gevoel dat ze niet betrokken worden bij belangrijke onderwijskundige beslissingen over leermiddelen (bijv. gebruik van iPads) of een nieuwe onderwijsvisie. Daarnaast hebben leraren soms ook het gevoel dat ze gedwongen worden bepaalde dingen te doen waar ze eigenlijk niet achter staan (bepaalde bureaucratische handelingen) en dat ze weinig te zeggen hebben over bijvoorbeeld de inhoud van de studiedagen.

▲ *Meedoen aan scholentoernooien: keuze van de leraar?*

Het professioneel statuut biedt leraren de mogelijkheid om afspraken te maken om bovenstaande problemen het hoofd te bieden. In het statuut worden namelijk afspraken vastgelegd waarmee gegarandeerd wordt dat de leraar voldoende professionele ruimte heeft en betrokken wordt bij relevante onderwijskundige beslissingen binnen de school. Wanneer leraren al voldoende professionele ruimte hebben op een school, geeft het statuut een extra steun in de rug. Wat goed werkt blijft behouden en wordt opgeschreven zodat duidelijk en transparant is dat dit een uitgangspunt is binnen de school. Tegelijk is het statuut dan ook een mooi startpunt van waaruit kan worden gestreefd naar nog betere afspraken.

Op scholen waar de professionele ruimte niet goed geregeld is, biedt het statuut leraren een steun in de rug omdat ze kunnen terugvallen op de afspraken in het statuut. Aan de afspraken in het statuut zijn namelijk alle betrokkenen gebonden, dus ook de schoolleiding.

Welke afspraken kun je in het statuut opnemen?

Leraren dragen verantwoordelijkheid voor het vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch proces in de school. Ook komt de leraar zelfstandige verantwoordelijkheid toe als het gaat om het beoordelen van de onderwijsprestaties van leerlingen en studenten. Onder de verantwoordelijkheid van de leraar valt ook de begeleiding van de leerlingen en de contacten met de ouders. Ook bij het onderhouden van zijn eigen

bekwaamheid heeft de leraar een zelfstandige verantwoordelijkheid. Het is daarom belangrijk dat leraren en docenten over al deze onderdelen voldoende te zeggen hebben. Hoewel dit logisch klinkt vragen veel leraren zich toch af wat er nu precies in een statuut moet. De wet stelt dat het statuut garandeert dat leraren voldoende zeggenschap hebben over:

- de inhoud van de lesstof
- de wijze waarop de lesstof wordt aangeboden
- de middelen die daarbij worden gebruikt
- de te hanteren pedagogisch-didactische aanpak op de school waaronder ook de begeleiding van de leerlingen en de contacten met de ouders vallen en
- het onderhouden bekwaamheid als onderdeel van team.

Zeggenschap klinkt nogal abstract; daarom stellen we liever dat je in het statuut afspraken maakt over het *garanderen* van de professionele ruimte van leraren. Daarmee biedt het statuut leraren de mogelijkheid om die afspraken te maken waardoor zij beter hun werk (d.w.z. het verzorgen van onderwijs) kunnen uitvoeren. Iedere school is anders en het professioneel statuut geeft juist de leraren de ruimte om invulling te geven aan de eigen specifieke wensen en behoeften. Wat precies opgeschreven wordt zal per school daarom verschillend zijn. Het ligt voor de hand om in ieder geval goed te beschrijven hoe leraren betrokken worden bij de besluitvorming die van invloed kan zijn op hun professionele ruimte binnen de school/instelling:

In het statuut zou je bijvoorbeeld kunnen vastleggen:

- dat er eerst met (een afvaardiging van) leraren wordt overlegd alvorens er gekozen wordt voor een bepaalde onderwijsvisie
- dat er eerst met (een afvaardiging van) leraren wordt overlegd alvorens er wordt besloten om over te stappen op de inzet van iPads in het onderwijs
- dat je een afvaardiging van leraren (leraren) instelt die regelmatig met de directie overleg voert over het borgen en respecteren van de professionele ruimte van leraren op school
- dat je als individuele leraar op jouw school/instelling zelf bepaalt wanneer en hoe je differentieert in de klas
- dat je als leraar (met je team) bepaalt of je digitale leermiddelen inzet, wanneer en hoe
- dat je als individuele leraar zelf gaat over de wijze of het moment van toetsen
- dat bij het inrichten van een nieuwe locatie (sporthal) vroegtijdig met (een afvaardiging) van leraren wordt overlegd over de inrichting van daarvan
- dat je als leraren intensief en vroegtijdig betrokken wordt bij de invulling van studiedagen
- Etc..

Voer samen het gesprek over het statuut

Omdat het statuut voor hen veel kan opleveren is het van belang dat het statuut ook echt van leraren is en dat dit zo wordt gevoeld. Daarom is het belangrijk dat leraren bekend zijn met de voordelen die het statuut kan bieden en dat zoveel mogelijk leraren worden betrokken bij het opstellen van het statuut. Het gaat immers over hun professionele ruimte! Zij kunnen aangeven wat nodig is om hun werk nog beter kunnen uitvoeren. Ga daarom zoveel mogelijk zelf de discussie over het professioneel statuut aan en motiveer collega's om mee te doen aan de dialoog over het statuut. Stel je dus assertief op om de komende periode zo veel mogelijk inspraak en invloed te hebben bij de totstandkoming van het statuut!

Wat kun je als leraar doen om ervoor te zorgen dat je een goed statuut krijgt?

Je kunt als leraar/docent verschillende dingen doen in je school/instelling waardoor het statuut echt iets wordt waar jij en je collega's iets aan hebben. Het belangrijkste daarbij is ervoor te zorgen dat leraren/docenten intensief betrokken worden bij het opstellen van een professioneel statuut en dat leraren of docenten de tijd krijgen om met elkaar in gesprek te gaan over hun wensen en behoeften m.b.t. professionele ruimte en besluitvorming binnen de school/instelling.

Om van het statuut op jouw school een succes te maken kun je het volgende doen:

- Ga het gesprek met de schoolleiding aan en bekijk wie het proces verder kan begeleiden. Het gaat dan zowel om de vormgeving van de dialoog, de begeleiding bij de dialoog als om het opschrijven van de gemaakte afspraken.
- Geef aan bij je bestuur dat een goed statuut alleen tot stand kan komen als hier tijd en energie in wordt gestoken. Leraren moeten dus de tijd en ruimte krijgen om met elkaar in gesprek te gaan.
- Geef aan bij je bestuur dat een gedragen statuut alleen tot stand kan komen als zo veel mogelijk leraren worden betrokken bij gesprekken over het professioneel statuut
- Geef aan bij je bestuur dat een betekenisvol statuut vereist dat leraren de ruimte krijgen om met elkaar te kunnen bepalen welke afspraken zij willen opnemen in het professioneel statuut.
- Maak binnen de school een afspraak over wanneer het statuut zal worden geëvalueerd.
- Zorg dat professionele ruimte van de leraar en betrokkenheid bij beslissingen vaker op de agenda komt te staan, bijvoorbeeld tijdens een studiedag.

Waar gaat het statuut niet over?

Er bestaan enkele hardnekkige misverstanden over het professioneel statuut die helaas steeds blijven terugkeren. Dat is erg jammer want daardoor wordt vaak niet ingezien dat het professioneel statuut bedoeld is om te garanderen dat de leraar voldoende professionele ruimte heeft om zijn werk goed te kunnen doen.

Zo is er soms het idee dat het professioneel statuut gaat over professionaliteit, professionele normen en waarden, professionele cultuur of zelfs teamontwikkeling. Vanuit die visie wordt het statuut soms aangemerkt als een middel om leraren 'meer professioneel te maken' of 'het team verder te ontwikkelen'. Sommige mensen gaan daarin zelfs zo ver dat zij stellen dat leraren hun professionele ruimte 'moeten verdienen' of 'waar maken'.

Dat is niet wat de wetgever heeft beoogd met het statuut. Het professioneel statuut is bedoeld om de professionele ruimte van leraar te borgen. De wetgever heeft immers gesteld dat om de verantwoordelijkheid te kunnen dragen die past bij het beroep, de leraar voldoende professionele ruimte nodig heeft. Van het moeten verdienen van de professionele ruimte is dus geen sprake, de professionele ruimte is een voorwaarde voor het kunnen functioneren van de leraar. Ook moet de leraar tijdig betrokken worden bij onderwijskundige beslissingen die het werk direct raken. Over beide zaken afspraken vastleggen, is de functie van het professioneel statuut!

Foto

Anita Riemersma

Vragen of behoefte aan meer informatie? Neem contact op met Sandra Roelofsen of Maarten Segers.

Sandra Roelofsen is advocaat bij de KVLO en cao-onderhandelaar PO en VO.

Contact

sandra.roelofsen@kvlo.nl
maarten.segers@kvlo.nl

Kernwoorden

Vernieuwend onderwijs, professioneel statuut, zeggenschap